

अत्रप्रत्यवतिष्ठते स्वर्गेति यागविधौ उद्देश्यस्य स्वर्गस्य स्वरूपाविवक्षायां कृत्स्नं शास्त्रमनर्थकं स्यादित्यर्थः प्रतायते प्रतन्यते ॥ १८ ॥ ननु स्वर्गो नास्तीति न ब्रूमः किंतु हिंसायुक्तं तत्साधनं निदाम इत्याशंक्य प्राणवि
द्यायां सहोवाच किमेनं भविष्यतीति यत्किंचिदिदमाश्वभ्य आशकुनिभ्य इति श्रुतिप्रत्यक्षं च सर्वस्यान्तत्वे प्रमाणयति अजश्चेति सार्धेन मेषो मुंडशिराः ग्राम्या ओषधयो यवाद्याः यस्य यदन्तं तद्गक्षणे तस्य दोषो
नास्तीति भावः ॥ १९ ॥ यदैवं तदा श्रौते कर्मणि हिंसादोषः कैमुतिकन्यायनिरस्त इत्याशयेनाह पशव इति ॥ २० ॥ २१ ॥ अन्योन्यवराः परस्परापेक्षया श्रेष्ठाः सप्तधा सप्तधेति धात्र आवृत्तिः ते च गौरजो मनुजो
श्वश्च मेषाश्च तरगर्दभाः ग्राम्याः सप्त समाख्याताः पशवः साधुवेदिभिः सिंहा व्याघ्रा वराहाश्च महिषा वारणास्तथा ऋक्षाश्च वानराश्चैव सप्तारण्याः प्रकीर्तिता इति उत्तममिति संज्ञा संजाता यस्य पुरुषो वावसुकृतमि
ति श्रुतेरुत्तमसंज्ञितं पुरुषाख्यमप्यज्ञेष्वाकृतं विनियुक्तं पुरुषं वैदेवाः पशुमालभंतेति वेदाः प्रादुस्तच्च शिष्टैरादृतं पुरुषो ह वै नारायणो कामयतात्यतिष्ठेयं सर्वाणि भूतान्यहमेवेदं सर्वं स्यामिति स एतं पुरुषमेधं पंचरात्रं

स्युमरश्मिरुवाच स्वर्गकामो यजेतेति सततं श्रूयते श्रुतिः ॥ फलं प्रकल्प्य पूर्वहिततो यज्ञः प्रतायते ॥ १८ ॥ अजश्चाश्वश्च मेषश्च गौश्च पक्षिगणाश्च ये ॥ ग्रा
म्यारण्याश्च औषधयः प्राणस्यान्मिति श्रुतिः ॥ १९ ॥ तथैवान्नं त्यहरहः सायं प्रातर्निरूप्यते ॥ पशवश्चाथ धान्यं च यज्ञस्यांगमिति श्रुतिः ॥ २० ॥ एतानि सह यज्ञेन प्र
जापतिरकल्पयत् ॥ तेन प्रजापतिर्देवान्यज्ञेनायजत प्रभुः ॥ २१ ॥ तदन्योन्यवराः सर्वे प्राणिनः सप्त सप्तधा ॥ यज्ञेष्वाकृतं विश्वं प्रादुरुत्तमसंज्ञितं ॥ २२ ॥ एतच्चै
वाभ्यनुज्ञातं पूर्वेः पूर्वतरैस्तथा ॥ कोजातुन विचिन्वीत विद्वान्स्वांशक्तिमात्मनः ॥ २३ ॥ पशवश्च मनुष्याश्च द्रुमाश्च औषधिभिः सह ॥ स्वर्गमेवाभिकांक्षं तेन च स्वर्ग
स्ततो मखात् ॥ २४ ॥ ओषध्यः पशवो वृक्षा वीरुदाज्यं पयोदधि ॥ हविर्भूमिर्दिशः श्रद्धा कालश्चैतानि द्वादश ॥ २५ ॥ ऋचो यजूंषि सामानियजमानश्च षोडश ॥
अग्निर्ज्ञेयो गृहपतिः सप्तदश उच्यते ॥ २६ ॥ अंगान्येतानि यज्ञस्य यज्ञो मूलमिति श्रुतिः ॥ आज्येन पयसा दध्ना शकृता मिक्षया त्वचा ॥ २७ ॥

यज्ञक्रतुमपश्यदिति श्रुतेः पूर्वैर्ब्रह्मादिभिः पूर्वतरैर्नारायणादिभिः यत्र सर्वोक्तः पुरुषोऽपि श्रुतित आचाराच्च हिंस्यते तत्र काकथा इतरेषां मिति भावः सार्धः ॥ २२ ॥ स्वांशक्तिं विद्वान्मयेदं अजस्याश्वस्य पुरुषस्य
वा आलंभनं कर्तुं शक्यमिति जानन् कः पुमान् आत्मनः जीवान् विचिन्वीत न विवेचयेत् आलंभार्थमिति शेषः किंतु सर्वोप्यास्तिकः स्वस्य शक्यं क्रतुं कुर्यादेवेत्यर्थः ॥ २३ ॥ नचात्र हिंसादोषोऽस्ति प्रत्युत स्वर्गा
र्थिना पश्वादीनां न वा उएतन्मियसेन रिष्यसि देवा इदेषि पथिभिः सुगेभिरिति मंत्रवर्णादयमुपकार एवेत्याह पशवश्चेति मखात् मखं विना स्वर्गस्ततो विस्तृतो नास्ति जपादिजः स्वर्गः स्वल्प इति भावः तरिष्यसि न हिं
स्यसे देवा इति देवानेव ॥ २४ ॥ २५ ॥ २६ ॥ यज्ञो मूलं लोकस्थितेरिति शेषः श्रुतिर्यज्ञाद्भवति पर्जन्य इत्यादिर्भगवद्वचनरूपा वेदस्यापीश्वरकर्तृकत्वाभ्युपगमेन भगवद्गीतानामुपनिषदामपि समानकर्तृक
त्वेन श्रुतित्वौचित्यात् शकृता गोमयेन आमिक्षया दधिमिश्रेण पयसा त्वचा आनडुहे चर्मणि निर्वापादेर्विधानात् शेषं व्याख्यातं ॥ २७ ॥